

de to sidefigurer har en lys kødfarvet karnation med røde kinder og brunt hår og skæg (førstnævnte). Tornekronen er grøn, de påsatte pigge sorte. Strimer af blod er angivet ved de forskellige sårmerker og flyder også ned over ansigtet fra tornekronen. Kristi lændeklæde er rødt med gyldne foldegrater. Sidefigurerne er iklædt gråblå kjortler med gyldne bælder. Selve korstræet og tværbjælken er brunlig med sekundær sort ådring. Endemedaljonerne har rødmarmererede profilrammer og her indenfor primitivt udførte evangelistsymboler (øverst Markusløven, tv. og th. Mattæusenglen og Lukasoksen, nederst Johannesønnen). Skriftsedlen har gyldne versaler på rød bund. De to engles skrifttavler har gylden kursivindskrift på sort grund. Til venstre ses en tekst fra Paulus' brev til hebræerne: »Brødre! betragter/ dend Apostel og yp/ perste Præst Som Vi/ bekiende Christum/ Jesum Ebr. 3, v 1« (Hebr. 3,1). Pendantens tekst er fra Johannes' første brev: »Denne er dend/ Sande Gud og/ det ævige Liv/ 1 Joh: 5 v: 20« (1 Joh. 5,20).

Tidligst nævnt 1766 over korbuen,⁴⁴ hvor gruppen endnu fandtes frem til o. 1900, da den blev nedtaget og henlagt på orgelpulpituret, idet man dog allerede 1877 havde anbefalet alt fjernet, da det 'borttager udsigten til altertavlen'.¹² I forbindelse med nyrestaureringen ved Peter Kr. Andersen 1930 opsat på nordvæggen over den tilmurede dør.

Prædikestol (fig. 98–111), med skåret årstal »1656«, if. kirkens regnskaber udført af billedskæreren ('billedsnedker') Christen Jacobsen.¹²⁰ Stolen blev 1664 flyttet fra en placering ved triumfvæggens sydside til en tilsvarende plads i nord.

Den rigt udskårne stol i fantasifuld bruskbarok med tilhørende himmel og en antagelig lidt yngre opgang (o. 1664, jf. ndf.) er udført i flere forskellige træsorter, dvs. foruden egetræ af forskellig art, bl.a. hvidt lindetræ, pæretræ og ibenholt. Bortset fra enkelte, stafferede detaljer står værket i træets naturlige farvetoner.

Kurven udgør fem sider af en ottekant. De højrekanter indrammes af toskanske søjler med snoede skafter, inden for hvilke er høje ovale nichefelter med figurer, opsat på konsoller (jf. figurudsmykning s. 3027). Felterne er indfattet

i dobbelte flammelister og omkranses af udskåret ornamentik i fladsnit. Over hver af de indsatte figurer er de respektive navne anført med versaler, regnet fra venstre mod højre: »S, Mat/ hevs«, »S. Mar/ cvs«, »Salva/ tor/ Mun/ di«; nederst i samme felt står: »An/ no/ 16/ 56«. Herefter følger: »S. Lv/ cas« og »S. Ioh(a)nnes«. Søjlerne hviler på fremskudte postamenter, prydet med seks forskellige hoveder; de mellemfaldende frisealter har tilsvarende rammer med flammelister i indfatninger med tungeborter. Under postamentfremspringene er yderligere seks hoveder hvorefter mellem hængestykker, dannet som kartoucher med bruskværksornamentik. I frisen over de snoede søjler er volutbøjler med englehoveder hvorefter mellem tværrrektangulære felter i flammelister, svarende til fodstykket. Den fremspringende kronliste har dekorativ frise i gennembrudt arbejde, der dog i feltet over Kristusgengivelsen er udfyldt af et figurrelief. Nyere *bogpult*, der dog antagelig er yngre end den o. 1912 anskaffede *pult*.¹² Opsat på triumfvæggens nordvestside. *Underbaldakinen* af svungen form med ribber hviler på en syvkantet konsol hvorunder en liggende løvefigur, indmuret i triumfvæggen. *Lydhimlen* er syvsidet, om end underdelt i otte panelfelter. Den kraftige gesims er adskilt af fremspringende volutkonsoller hvorunder hængeskulpturer. Disse udgør fodstykker for i alt syv englefigurer. Indimellem er frisealter, øverst kronet af kymation; hængestykker med bruskværkskartoucher. Topstykker med fladt udskårne volutter og kartoucher. På himlens underside er Helligåndsdue i en skykrans. De enkelte hvælvfag har kerubhoveder med store vinger, skåret i intarsia. Både himlen og kurven rummer i øvrigt en rigdom af dekorative motiver, der ikke skal opregnes her. *Opgangen* med tilhørende kuglekronet mægler er antagelig udført efter stolens flytning 1664 og tilpasset placeringen i nord. De to trapezformede opgangsfag er adskilt af jonisk hermelignende pilaster med indknebet led under kapitælet, dekoreret skaft og fodstykke med to tungeled, der minder om

Fig. 98. Prædikestol, udført 1656 af Christen Jacobsen (s. 3024). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Pulpit, built in 1656 by Christen Jacobsen.*





‘fodder’. Yderst i hver side er i fladsnit en dekoration, der minder om et lodret stillet dukatmønster. På frisen herover enkelte ornamenter i fladsnit, udført i mørkt farvet træ på lysere baggrund. Håndlisten har udsmykning med pærestav, mens hængestykket omfatter en bruskværkskartouche; heri indgår som centralt motiv et maskehoved, der spiser af en vindrueklase. Nyere håndliste ved væggen. *Lyseplade*, af messing, formentlig identisk med den 1656 anskaffede ‘lampet’.²⁵

Figurudsmykningen på kurven og himlen omfatter en varieret motivverden, både med bibelske eller kristne temaer og med fantasihoveder, til dels i en grotesk udformning. Kurvens felter viser de fire evangelister og Kristus som Verdens Frelser, alle gengivet stående og evangelisterne udstyret med opslåede bøger og skriveredskaber samt de tilhørende symbolvæsener. Fra venstre mod højre ses, svarende til de førnævnte indskrifter: 1) *Skt. Mattæus*, der som de øvrige figurer har stort hoved og hænder, ledsages ved sin venstre side af englen, der holder blækhuset. Klædedragtens folder er bevæget med en opsmækket flig ved benene. 2) *Skt. Markus* med løven ved sin højre side. 3) Kristus vist som *Salvator Mundi*. Højre hånd er løftet til velsignelse, mens han med den venstre holder den korsprydede verdenskugle. På konsollen under figuren ses den sammenrullede slange som Ondskabens symbol, der overvindes af Frelseren. Som et supplerende allegorisk motiv med særlig betoning af Kristi offerrolle ses i øvrigt i frisen over denne figur en fremstilling af *pelikanen*, der hakker sit bryst til blods for at nære sine unger. 4) *Skt. Lukas*, vist med oxen ved sin venstre side og 5) *Skt. Johannes*. Ørnen ved hans højre side holder blækhuset i sit næb. På postamentet og de tilhørende hængestykker ses i alt 12 maskehoveder, både kvinder og mænd; heraf er navnlig de nederste hoveder, der alle er vist som skaldede mænd, særligt groteske (fig. 100–111). En tolkning af disse som de fortabte sjæle med nedadvendt blik over for de

frelste, vist ovenover og med blikket rettet direkte mod beskueren, er nævnt af Niels Bundgaard (1947).¹²¹ Sidstnævnte række kunne også generelt henvise til laster eller repræsentanter for synd og ondskab ligesom bærefiguren, vist som en bistert brølende løve. Hovederne på de respektive søjlepostamenter og på hængestykkerne nedenfor beskrives her, regnet fra venstre eller nord mod højre eller syd: 1) (Fig. 100), hjelmprydet mand med fipskæg; hjelmen har volutoprullede ‘øreklapper’. Herunder en tungerækkende mand (fig. 103). 2) (Fig. 101), mand med bladdekoreret hovedbeklædning. Herunder hjelmprydet mand med hageskæg og vredladent ansigtsudtryk (fig. 104). 3) (Fig. 103), kvinde med hovedklæde og plisseret brystdug. Herunder mand, der rækker tunge og rynker brynene (fig. 105). 4) (Fig. 106), kvinde med plisseret hovedtøj og brystklæde. Herunder grimasserende person (fig. 109). 5) (Fig. 107), skægget mand med bladdekoreret hovedtøj. Groteske hængekinder, der er trukket ud som nedhængende hudflapper. Mand, der bider i et æble (fig. 110) nedenunder. 6) (Fig. 108), ‘bladmand’, fra hvis mund udgår en lang tvedelt tunge, der er oprullet i volutter. Herunder mand med langt, næsten orientaliserende overskæg og fremskudt underlæbe (fig. 111). Ved kurvens kronfrise er ensartede kerubhoveder med krydsede vinger. Endelig prydes himlen af stående, nøgne *putti* eller *engle*, der skiftevis holder en palmegren og blæser i dommedagsbasun (bortset fra nr. 2 fra venstre).

Staffering. Værket fremtræder med en broget helhedsvirkning, dog inden for en begrænset farveskala med nuancer af brunt, sort og hvidt, idet de forskellige træsorter, der til dels er indfarvet, er kontrasteret med partier i mørkt og lyst. En række af sorte partier imiterer ibenholt, men er bejsede. Som påpeget ved restaureringen 1930 er den hvide farve på figurer og hoveder sekundær, idet det hvide lindetræ, der var anvendt, må have stået udækket bortset fra supplerende, malede detaljer i sort og rødt. Til den visuelle variation hører også, at dele fremstår polerede eller lakerede over for mere matte partier.

Prædikestolen må betegnes som et særpræget arbejde inden for den hjemlige bruskbarok og

Fig. 99. Detalje af prædikestol, 1656, med nordligste fag samt opgang, antagelig o. 1664 (s. 3024). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Detail of pulpit, 1656, with northernmost bay and steps, probably c. 1664.*



Fig. 100-05. Detaljer af søjlepostamenter og af hængestykker på prædikestolskurv, 1656 (s. 3027). 100. Maskehoved nr. 1. 101. Maskehoved nr. 2. 102. Maskehoved nr. 3. 103. Vrængemaske nr. 1. 104. Vrængemaske nr. 2. 105. Vrængemaske nr. 3. Foto Arnold Mikkelsen 2019. – *Details of column pedestals and of pendants on pulpit body, 1656. 100. Mask head no. 1. 101. Mask head no. 2. 102. Mask head no. 3. 103. Grimacing mask no. 1. 104. Grimacing mask no. 2. 105. Grimacing mask no. 3.*

en vigtig repræsentant for renæssancens og barokkens overvejende monokrome og ubemalede træskærerarbejde (jf. bl.a. værker af Mikkelt van Groningen og Jens Asmussen samt af Hans Dreier, Hans Gudewerdt den Yngre, Henrik Werner og Abel Schrøder den Yngre). Navnlig gennem anvendelsen af flere forskellige træsorter foregriber eksemplet hovedværket inden for denne genre,

Peder Jensen Koldings nu (2018) ødelagte prædikestol i Horsens Vor Frelses Kirke fra 1670 (DK Århus 5521).¹²²

Værkets mester, Christen Jacobsen (1622-1708) og hans virksomhed i nord-, nordvest- og midtjylland er udførligt beskrevet 1990 af Merete Bergild og Jens Jensen (Bergild).¹²³ Ejsingprædikestolen fremhæves her som billedskærerens



Fig. 106–11. Detaljer af søjlepostamenter og af hængestykker på prædikestolskurv, 1656 (s. 3027). 106. Maskehoved nr. 4. 107. Maskehoved nr. 5. 108. Maskehoved nr. 6. 109. Vrængemaske nr. 4. 110. Vrængemaske nr. 5. 111. Vrængemaske nr. 6. Foto Arnold Mikkelsen 2019. – *Details of column pedestals and of pendants on pulpit body, 1656. 106. Mask head no. 4. 107. Mask head no. 5. 108. Mask head no. 6. 109. Grimacing mask no. 4. 110. Grimacing mask no. 5. 111. Grimacing mask no. 6.*

ældst kendte og bevarede samt arkivalsk sikrede, mens det seneste dokumenterede værk, døbefonten og fontelukket i Viborg Domkirke fra 1694–97, gik tabt ved kirkens brand 1726. Erindringen om dette værk kan være baggrunden for etableringen af en senere myte om, at prædikestolen i Ejsing, som i øvrigt skulle være udført i København, oprindeligt var beregnet til Viborg Dom-

kirke, hvor man dog på grund af den beskedne størrelse til det store rum fravalgte værket. Myten er tidligst nævnt 1766 i præsteindberetningen til biskop Bloch; heraf fremgår også, at stolen herfra blev skænket til Mogens Rosenkrantz, der lod den opsætte ved nordsiden af 'korportalen' (dvs. korbuen), jf. også ndf.⁴⁴ Blandt mesterens øvrige tilskrevne prædikestole, der dog er mere end 20